

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra českého jazyka a literatury

Studijní program: Filologie

Studijní obor: Český jazyk a literatura (FIL)

SPISOVNOST A NESPISOVNOST
V PROJEVECH POLITIKŮ V POŘAD OTÁZKY
VÁCLAVA MORAVCE

FORMAL AND INFORMAL LANGUAGE IN
POLITICAL SPEECHES ON THE OTÁZKY
VÁCLAVA MORAVCE TELEVISION SHOW

Bakalářská práce: *11-FP-KČL- B-05 (pořadové číslo BP na katedře KAT v roce RR)*

Autor:

Veronika EGEROVÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: PhDr. Alex Röhrich, Ph.D.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
63				17	

V Liberci dne: 13.09.2013

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Veronika EGEROVÁ**
Osobní číslo: **P09000331**
Studijní program: **B7310 Filologie**
Studijní obor: **Český jazyk a literatura**
Název tématu: **Spisovnost a nespisovnost v projevech politiků v pořadu
Otázky Václava Moravce**
Zadávací katedra: **Katedra českého jazyka a literatury**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl: analýza projevů, zjištění častých nedostatků, charakteristika tendencí v projevu současných politiků

Požadavky: studium projevů, sekundární literatura

Metody: sběr, třídění a analýza materiálů

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

- BARTOŠEK, J. Jazyk současné české politiky. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1993. 60 s.
CURÍN, F. Vývojové tendence současné spisovné češtiny a kultury jazyka. Praha: SPN, 1987. 105 s.
ČECHOVÁ, M; KRČMOVÁ, M; MINÁŘOVÁ, E. Současná stylistika. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 381 s.
ČMEJRKOVÁ, S; HOFFMANNOVÁ, J. Jazyk, média, politika. Praha: Academia, 2003. 258 s.
FIDELIUS, P. Jazyk a moc. München: K. Jadrný, 1983. 184 s.
HETYCH, J; HUBÁČEK, J. Kultura řeči a mluveného projevu. Hradec Králové: Pedagogická fakulta, 1981. 129 s.
HLAVSA, Z. K jazykovědné analýze komunikace v hromadných sdělovacích prostředcích. Slovo a slovesnost. 51, 2.
KROBOTOVÁ, M. Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu. Olomouc: Univerzita Palackého, Pedagogická fakulta, 2000. 219 s.
Příruční mluvnice češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 799 s.
Spisovnost a nespisovnost dnes: sborník příspěvků z mezinárodní konference Spisovnost a nespisovnost v současné jazykové a literární komunikaci: Šlapanice u Brna leden 1995. Brno: Masarykova univerzita, 1996. 261 s.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Alex Röhrich, Ph.D.**
Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2011**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2012**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

prof. PhDr. Oldřich Uliěný, DrSc.
vedoucí katedry

dne **30-04-2011**

Čestné prohlášení

Název práce: Spisovnost a nespisovnost v projevech politiků v pořadí Otázky Václava Moravce

Jméno a příjmení autora: Veronika Egerová

Osobní číslo: P09000331

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 13. 09. 2013

Veronika Egerová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu bakalářské práce PhDr. Alexi Röhrichovi, Ph.D., za pomoc při vedení práce, cenné rady a trpělivost.

Dále bych ráda poděkovala své rodině a nejbližším přátelům za oporu po celou dobu mého studia.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá vyjadřováním politiků v televizní diskuzi. Porovnává, zda mluvčí užívá více spisovnou, nebo nespisovnou vrstvu jazyka. V praktické části se soustředí na výzkum a analyzuje neadekvátní prvky v projevech mluvčích. V závěru shrnuje a hodnotí veškeré poznatky.

Klíčová slova: spisovnost, nespisovnost, obecná čeština, hovorová čeština, norma, kodifikace, úzus

Annotation

This Bachelor thesis occupies with expressing of the politicians on television debate. Compares whether speaker uses more literary or non-literary language. The practical part is focused on the research and analyzes the inappropriate elements in the speeches of the speakers. In conclusions it summarises and evaluates all findings.

Keywords: standard speech, non-standard speech, common Czech, conversational Czech, norm, codification, usage

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Stratifikace národního jazyka	12
2.1 Spisovná čeština	13
2.1.1 Hovorová čeština	13
2.1.2 Archaismy, historismy a neologismy.....	14
2.2 Nespisovná čeština	14
2.2.1 Interdialekty	15
2.2.1.1 Obecná čeština.....	15
2.2.2 Argot a slang	16
2.3 Další termíny z oblasti stratifikace jazyka	16
2.3.1 Idiolekt	16
2.3.2 Norma, kodifikace a úzus	17
3 Mluvený projev	19
3.1 Česká spisovná výslovnost.....	19
3.1.1 Ortoepie a ortofonie	20
3.2 Kultura mluveného projevu.....	20
3.2.1 Jazykový sloh mluvených projevů.....	21
3.2.1.1 Funkce projevu a prostředí	22
3.2.2 Útvary mluvených projevů	22
3.2.3 Suprasegmentální prostředky.....	24
3.2.3.1 Slabika	25
3.2.3.2 Slovní přízvuk a přízvukový takt	25
3.2.3.3 Větný úsek	25
3.2.3.4 Větný přízvuk	26
3.2.3.5 Důraz	26
3.2.3.6 Dynamika	26
3.2.3.7 Melodie.....	26
3.2.3.8 Intonace	27
3.2.3.9 Pauzy a frázování	27

3.2.3.10	Tempo.....	27
4	Praktická část.....	28
4.1	Analýza z hlediska zvukového.....	28
4.1.1	Nejčastější prohršky vůči spisovné výslovnosti.....	28
4.1.2	Charakteristika projevu Leoše Hegera.....	37
4.1.3	Charakteristika projevu Petra Nečase.....	37
4.1.4	Charakteristika projevu Miroslava Kalouska.....	37
4.1.5	Charakteristika projevu Karolíny Peake.....	38
4.2	Analýza z hlediska morfologického.....	38
4.2.1	Prohršky vůči spisovné morfologii.....	38
4.2.2	Charakteristika projevu Leoše Hegera.....	45
4.2.3	Charakteristika projevu Petra Nečase.....	45
4.2.4	Charakteristika projevu Miroslava Kalouska.....	46
4.2.5	Charakteristika projevu Karolíny Peake.....	46
4.3	Analýza z hlediska lexikologického.....	46
4.3.1	Leoš Heger.....	47
4.3.2	Petr Nečas.....	48
4.3.3	Miroslav Kalousek.....	49
4.3.4	Karolína Peake.....	50
4.3.5	Celková charakteristika projevů mluvčích.....	51
4.4	Analýza z hlediska syntaktického.....	52
4.4.1	Leoš Heger.....	52
4.4.2	Petr Nečas.....	54
4.4.3	Miroslav Kalousek.....	55
4.4.4	Karolína Peake.....	57
4.4.5	Celková charakteristika projevů mluvčích.....	58
5	Závěr.....	60
6	Seznam použité literatury.....	62

Seznam zkratek

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
ISBN	mezinárodní standardní číslo knihy
s.	strana
tzv.	takzvaný
tzn.	to znamená
vyd.	vydání

1 Úvod

Téma této bakalářské práce jsem si vybrala z důvodu zájmu o politiku a lingvistiku. Propojení těchto dvou oborů je velmi úzké, jelikož veřejně promlouvat je nedílnou součástí politického povolání. Za velký nešvar současnosti považuji míšení nespisovného a spisovného jazyka, a to i na místech, kde bychom spisovnou češtinu považovali za samozřejmou. Proto se stává, že veřejní mluvčí, jako jsou politici, nedokáží bez předešlé přípravy odpovídat na otázky spisovně.

Bakalářská práce vychází z diskuzního pořadu České televize Otázky Václava Moravce.

Práce je rozdělena do dvou částí. Teoretická část je zaměřena na stratifikaci národního jazyka a kulturu mluveného projevu, praktická část je věnována analýze projevů jednotlivých politiků, které jsem rozebrala z hlediska všech rovin českého jazyka – z roviny zvukové, morfologické, lexikální a syntaktické.

Cílem mé práce je ukázat, v jaké míře je v projevech zastoupená hovorová a nespisovná čeština, zda se v projevu opakují nějaké odchylky od spisovné češtiny, z jakých vrstev mluvčí čerpají lexikum a podobně. Výsledky zkoumání jsou shrnuty v závěru práce.

2 Stratifikace národního jazyka

Pojmem národní jazyk chápeme všechny podoby jazyka, které reprezentují národní identitu a slouží příslušníkům národa k pokrytí komunikačních potřeb. „*Český národní jazyk je jazykem domácích obyvatel historických zemí Čechy, Morava a z části i Slezska, ale také Čechů žijících v zahraničí.*“¹

Celek jazyka je soubor strukturních a nestrukturních útvarů, výrazových prostředků a jejich funkcí. „*Funkcí jazykových struktur se rozumí sepětí významu a formy při dosahování komunikačního cíle.*“² Hranice mezi jednotlivými útvary nejsou ostré, existují ve vztahu k jiným útvarům. Platí mezi nimi dichotomický vztah spisovnost – nespisovnost. Nestrukturními útvary chápeme slang, profesní mluvu a argot.

Stratifikace národního jazyka je založena na lingvistice a hierarchii, lze ji také vytvořit na základě komunikačním. V tomto případě se pak jazyk rozděluje do dvou sfér, komunikace regulované (veřejné) a neregulované (soukromé). V každé z těchto sfér najdeme dominující útvar, ostatní se používají výjimečně.³ Nejprestižnější je spisovná čeština, která stojí v hierarchickém modelu nejvýše. Jedná se o kodifikovaný útvar. Oproti tomu na druhém konci modelu stojí teritoriální dialekty, které jsou omezené regionálně a sociálně. Mezi nimi jsou zařazené interdialekty. Mimo stratifikaci stojí běžná mluva, jež je závislá na konkrétní komunikační situaci. Slouží ke každodenní komunikaci a bývá ve své podstatě spontánní.

Pokud sledujeme celkovou situaci nějakého jazyka, zaměřujeme se na způsob užívání onoho jazyka a jeho variet a na vztah mezi nimi. Jazyk má povahu výrazně dynamickou, jelikož se jednotlivé složky vlivem různých faktorů (geografických, politických, kulturních atd.) neustále vyvíjejí. V současných podmínkách dochází k míšení dialektů vlivem migrace obyvatelstva. Snižuje se tak jazyková varieta a dochází k homogenizaci. Ta zapříčiňuje jazykovou nestálost a nestabilitu.

---

¹ KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. *Encyklopedický slovník češtiny*, s. 192

² Tamtéž, s. 192

³ Tamtéž, s. 192

V případě, že nevycházíme z lingvistických konstruktů, ale zaměřujeme se na skutečnou situaci jazyka, docházíme ke zjištění, že málokdo užívá čistě jedné variety. Zpravidla jednotlivý mluvčí užívá jazyka smíšeného s ohledem na konkrétní komunikační situaci.⁴

2.1 Spisovná čeština

Spisovná čeština je podoba českého jazyka, která se užívá především v psané formě a ve veřejných oficiálních projevech. Spisovný jazyk se považuje za reprezentativní a za symbol národní jednoty. Je kodifikována gramaticky, lexikálně a foneticky. Do spisovné češtiny patří prostředky neutrální, knižní, hovorové a expresivní. Zařadit do ní můžeme také archaismy, historismy, přechodníky a některé neologismy.

Funkčně užíváme spisovný jazyk ve většině stylů, hlavně pak v odborném a administrativním. „*Spisovným jazykem se vyjadřují i složité a jemně odstíněné myšlenkové pochody vědecké a vůbec odborné. Už tím je dáno, že je mnohem abstraktnější a mnohem složitější, ale méně citový než jazyk nespisovný.*“⁵ Ze všech útvarů národního jazyka chápeme spisovnou podobu jako nejvyšší, tudíž prestižní.

2.1.1 Hovorová čeština

Hovorovou češtinou chápeme jako jazyk užívaný v osobním styku. Jedná se o funkční podobu jazyka, která se užívá k běžnému dennímu hovoru v situacích, kde není striktně vyžadována čeština spisovná. Hovorová čeština je velmi rozličná s variantami regionálními, sociálními, generačními a jinými. Často při používání hovorové češtiny dochází k míšení kódů, kdy může při formální jazykové situaci, vlivem emocionálního postoje, dojít k výskytu prostředků z nespisovné češtiny.⁶ Podstatný rozdíl v hovorové češtině můžeme nalézt na území Moravy a Slezska oproti území Čech.

---

⁴ DANEŠ, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*, s. 13

⁵ ŠMILAUER, V. *Nauka o českém jazyku*, s.21

⁶ DANEŠ, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*, s. 15

Pojem hovorová čeština zavedl Bohuslav Havránek. Dnes se tento pojem užívá nejednotně.

Jako příklad můžeme uvést slovo *otec*, jehož hovorovou varietou je *táta*. Z hlediska morfologie se jako hovorový ekvivalent predikátu *mohu* užívá tvar *můžu*.

2.1.2 Archaismy, historismy a neologismy

Archaismus je zastaralý jazykový prvek, který nepatří do synchronního jazykového systému a je uchován z předchozích období jazykového vývoje. V současném spisovném jazyce existuje neutrální synonymní protějšek, tedy výraz, který archaický prvek nahradil. U některých slov archaičnost nepocitujeme – jedná se o pozůstatek duálu jako oči, očima, uši, ušima atd.⁷ Užívání archaismů se objevuje hlavně v umělecké literatuře.

Historismy jsou „*slova nebo slovní spojení označující zaniklé, s minulostí spjaté reálie a jevy.*“⁸ Nejvíce se objevují v historických dílech a odborných textech. V současném jazyce pro ně neexistují synonymní ekvivalenty.

„*Neologismy vznikají z potřeby pojmenovat nové věci, jevy i z potřeby nahradit dosavadní výrazy prostředkem přesnějším nebo výraznějším.*“⁹ Proces vzniku neologismů se nazývá neologizace a patří k obecným procesům obohacování slovní zásoby. Mohou vznikat ve všech útvarech jazyka. Považují se za protipól zastaralých výrazů a archaismů.

2.2 Nespisovná čeština

Do nespisovné češtiny řadíme ostatní strukturní útvary, a to dialekty a interdialekty. Dále k tomuto útvaru přiřazujeme slang. Všechny tyto jazykové útvary jsou nekodifikované.

---

⁷ KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. *Encyklopedický slovník češtiny*, s. 45

⁸ Tamtéž, s. 166

⁹ Tamtéž, s. 284

„Týká se každodenních běžných záležitostí, probíhá mezi mluvčími sobě rovnými obecně (postavením, věkem, pohlavím) nebo sobě rovnými v určité životní situaci. Bývá povahy do velké míry reflexní a improvizované. Vyjadřování nebývá společensky hodnoceno, závisí zpravidla na situačním kontextu a obráží situaci bez estetického záměru.“¹⁰

2.2.1 Interdialekty

Interdialekt chápeme jako nadnářeční skupinu. Jedná se o poslední vývojové stadium teritoriálních dialektů. Interdialekt vzniká nivelizací největších nářečních rozdílů a posílením charakteristických společných rysů blízkých dialektů. Dále obsahuje inovace, které vznikly na základě nových vývojových zákonitostí národního jazyka. Nejrychleji se šíří ve slovní zásobě a hláskosloví. Nejčastěji se pak uchovávají takové nářeční jevy, které jsou příznačné pro větší oblasti (např. užívání samohlásky *é, ó* ve všech středomoravských nářečích – *staré bék*).¹¹

2.2.1.1 Obecná čeština

Na území Čech lokální dialekty prakticky vymizely, a tak vznikl oblastní český interdialekt, který nazýváme obecná čeština. Vyvinula se ze středočeského základu a vlivem dosidlování pohraničí se rozšířila celouzemně. V současné době mají na šíření obecné češtiny největší vliv masmédiá spojená s pražským politicko-kulturním centrem.

Obecná čeština se užívá jako spontánní mluvený jazyk soukromé a poloveřejné komunikace. Spisovný jazyk a obecná čeština jsou si v současné jazykové situaci velmi blízké. Do kodifikovaného spisovného jazyka se dostávají různé varianty výrazů původně pocházející z češtiny obecné. *„Obecná čeština zaujímá v komunikaci postavení vyhrazené dříve pouze spisovnému jazyku, je užívána v mluvených projevech i mimo soukromou sféru a mluvčími dobře znalými spisovného jazyka.“¹²*

O obecné češtině se často mluví jako o druhém jazykovém standardu, to znamená druhé celonárodně fungující jazykové normě, která stojí vedle prvního

¹⁰ CHLOUPEK, J. *Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti*, s. 15

¹¹ KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. *Encyklopedický slovník češtiny*, s. 183

¹² Tamtéž, s. 81

standardu a tím je jazyk spisovný. Zprostředkováváním médií, která jsou vnímána na celém území, může působit jako mluvní vzor.¹³ Taková situace je však v Evropě, a zvláště pak u slovanských jazyků, velmi ojedinělá. Např. každý občan v Moskvě mluví spisovnou ruštinou, nikoli obecným jazykem.¹⁴

2.2.2 Argot a slang

Slang je soubor slov a frází spojený s určitým prostředím či lidskou činností, který má svou typickou slovní zásobu. Tento speciální lexikon slouží pro komunikaci uvnitř skupiny, často vzniká kvůli oddělení skupiny od okolní společnosti. Slang může mít několik typů, a to slang sportovní, vysokoškolský, pracovní, vojenský, kriminální apod.

Lexikální prostředky slangu můžeme rozdělit na profesionalismy a slangismy. Profesionalismy jsou nespisovná terminologická pojmenování, která slouží k vyjadřovací jednoduchosti a úspornosti (dálkař, kliknout, resetovat atd.). Slangismy jsou nespisovná pojmenování nesoucí nějaký citový či expresivní příznak (dostat kopačky, zívačka atd.).¹⁵

Argot chápeme jako tajnou mluvu, která byla uměle vytvořena proto, aby byl obsah sdělení utajen před nezasvěcenými posluchači. Jedná se o jazyk společenské spodiny, jako jsou zloději nebo narkomani. Nejčastěji jsou slova přejímána z cizích jazyků, aby byla dostatečně nesrozumitelná.

2.3 Další termíny z oblasti stratifikace jazyka

Ke stratifikaci národního jazyka je třeba uvést několik dalších pojmů, které jsou svou povahou abstraktní.

2.3.1 Idiolekt

Idiolekt je soubor výrazových prostředků jedince. Vytváří se v průběhu osvojování jazyka jedince a je odrazem všech vlivů, jimž byl během života vystaven.

---

¹³ KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. *Encyklopedický slovník češtiny*, s. 81

¹⁴ CHLOUPEK, J. *Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti*, s. 17

¹⁵ KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. *Encyklopedický slovník češtiny*, s. 405

Jedná se tedy o osvojenou podobu národního jazyka, užívanou v běžné denní komunikaci, často pak o podobu smíšenou nebo nespisovnou. Na tento základ se navrstvují další variety jazyka. Idiolekt se tak liší individuálně a utváří styl jedince. „*Idiolekt bývá obvykle chápán jako individuální jazyková kompetence ve smyslu schopnosti aktivního užívání jazyka.*“¹⁶

2.3.2 Norma, kodifikace a úzus

Jazyková norma je „*vymezena jako soubor jazykových prostředků, které jsou jazykovým společenstvím pravidelně užívány a považovány za závazné.*“¹⁷ Dále obsahuje i pravidla vazeb, tvoření slov, začleňování slov do systému apod. Tato potenciální pravidla byla přijata společenstvím mluvčích. Norma spisovného jazyka je předmětem zkoumání teorie a praxe jazykové kultury. Spisovná norma je závazná a je kritériem jazykové správnosti, utvrzuje se kodifikací. Normu mají i dialekty, ta však není kodifikovaná. „*Funkcí spisovné normy je uspokojování komunikačních potřeb vzdělaných mluvčích; zvýšení funkčnosti spisovné normy souvisí s obohacováním výrazových možností spisovného jazyka.*“¹⁸

Kodifikace je zachycení a uzákonění normy. Je zachycena ve slovnících, mluvnících, pravidlech pravopisu, pravidlech české výslovnosti a jiných jazykových příručkách. Míra závaznosti kodifikace je vysoká – považuje se za správnost. Kodifikace má vystihovat soudobou normu, proto se opožděje za neustále se vyvíjející normou. Vztahuje se pouze na spisovnou podobu jazyka.

Úzus je „*soubor jazykových prostředků, které jsou ve vžitě podobě užívány jazykovým společenstvím (bez ohledu na to, zda jsou vhodné, nebo nevhodné, správné, nebo nesprávné).*“¹⁹ Úzus je v teorii jazyka vysoce hodnocen, proto jazykovědci považují za přijatelná i ty prostředky, které vznikly nesystémově.

Ve vztahu mezi normou a územ se úzus soustředí na jazykové prostředky, které společnost pravidelně užívá bez ohledu na správnost, normu zajímají ty, které by

---

¹⁶ KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. *Encyklopedický slovník češtiny*, s. 175

¹⁷ Tamtéž, s. 288

¹⁸ NEBESKÁ, I. *Jazyk, norma, spisovnost*, s. 28

¹⁹ KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. *Encyklopedický slovník češtiny*, s. 516

společnost užívat měla. Norma je však v tomto postavení závažnější, proto úzus nese pouze příznak obvyklosti.

3 Mluvený projev

Mluvený projev je všude kolem nás a proto se bez něj neobejde většina činností běžného denního režimu člověka. Prostřednictvím mluveného slova popisujeme a hodnotíme okolní svět, informujeme, přesvědčujeme, zjišťujeme a řešíme problémy. Jazyk je proto nejzákladnějším prostředkem kontaktu s příslušníky společnosti.

Jelikož je mluvený projev veřejného charakteru, je důležité, abychom dbali na kultivovanost a abychom se zaměřili na několik bodů – správná výslovnost hlásek, členění řeči větnými úseky, přízvuk, intonace, tempo, pauzy a mnoho dalších. „*Vždy musíme mít na mysli, že s kultivovaností mluveného projevu se neslučuje neukázněnost, pohodlnost při výslovnosti, obhroublost či primitivnost, těžkopádnost při vyjadřování, afektovanost, familiárnost apod.*“²⁰

Mluvenými projevy se zabývá několik lingvistických disciplín, jako fonetika a fonologie, rétorika, stylistika, teorie komunikaci či teorie mluvních aktů. V rámci zkoumání verbálních projevů se můžeme setkat také s analýzou grafické podoby, v takovém případě však nelze uvažovat o intonaci, dynamice řeči a neverbálních prostředcích.

3.1 Česká spisovná výslovnost

Spisovný jazyk, jak jsem již uvedla výše, má kodifikovanou normu. Stejně je tomu tak i v případě mluveného projevu. Za kodifikační příručky spisovné výslovnosti českého jazyka jsou považovány knihy Výslovnost spisovné češtiny 1, Výslovnost slov domácích, a Výslovnost spisovné češtiny 2, Výslovnost slov přejatých. „*Pravidla české výslovnosti tak, jak jsou zpracována zejména v první citované příručce Výslovnost slov domácích, se vztahují na výslovnost jednotlivých hlásek, hláskových spojení a na správné přízvukování.*“²¹

---

²⁰ KROBOTOVÁ, M. *Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu*, s. 7

²¹ HŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, J. *Mluvený projev a přednes*, s. 49

Výslovnost se stejně jako spisovný jazyk dá funkčně diferencovat. Rozlišit můžeme 3 různé styly. Styl základní, neboli neutrální, se užívá při kultivovaném denním styku, uplatňuje se převážně ve veřejných oficiálních projevech. Jedná se o styl promlouvání učitelů, rozhlasových a televizních moderátorů apod. Styl vybraný, neboli vyšší, je stylem užívaným při slavnostních oficiálních projevech. Styl zběžný, neboli nižší, je definován jako styl hovorového denního styku s menšími nároky na dodržování spisovnosti.²²

3.1.1 Ortoepie a ortofonie

„Ortoepie (spisovná výslovnost) je soubor výslovnostních norem, jimiž se řídí zvuková podoba mluvených spisovných projevů.“²³ Ortoepii rozlišujeme na dva oddíly. Prvním z nich je ortofonie, složenina z řeckých slov orthos – správný a fóné – hlas, kterou chápeme jako souhrn pravidel o správném tvoření jednotlivých hlásek. Druhým oddílem je vlastní ortoepie, která je souhrnem pravidel o správném využívání ortofonicky vytvořených hlásek v hláskových skupinách, slovech a vyšších jednotkách promluvového celku.²⁴ Opakem ortoepie je soubor norem, kterými se řídí grafická podoba jazyka, nazývaný ortografie, kodifikována v Pravidlech českého pravopisu.

3.2 Kultura mluveného projevu

Definice pojmu kultura mluveného projevu jsou založené na snahách členů Pražského lingvistického kroužku, kteří se zabývali otázkami kultivovaného vyjadřování. V souboru přednášek Spisovná čeština a jazyková kultura, vydaném v roce 1932, definoval Bohuslav Havránek jazykovou kulturu takto: „*Kulturou spisovného jazyka rozumíme zde především vědomé teoretické pěstění spisovného jazyka, totiž snahu a práci vědy o jazyce, lingvistiky, usilující o zdokonalení a prospěch spisovného jazyka. Práce jazykovědná může prospívat spisovnému jazyku tím, že pomáhá vytvářet normu spisovného jazyka a ji stabilizovat a že podporuje jazyk v tom, aby měl pohotově dosti bohatých a rozmanitých prostředků pro všechny své potřeby, pro všechny úkoly, které se na něj kladou; zvláště pak tím, že podporuje ty složky, kterých je třeba pro speciální úkoly spisovného jazyka, odlišné od jazyka lidového, a ovšem těmto složkám*

---

²² Mluvnice češtiny I, s. 93

²³ Tamtéž, s. 92

²⁴ HŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, J. Mluvený projev a přednes, s. 49

*nebrání a vůbec se vyvaruje toho, aby sama spisovnému jazyku v něčem škodila. (...) Cílem tohoto vědomého pěstění spisovného jazyka je kultivovaný jazyk a jazyková kultura u těch, kteří jazyka spisovného v praxi užívají.“*²⁵ Jazykovou kulturu tedy můžeme chápat jako péči o spisovný jazyk. Cílem takové péče je dosažení ustálenosti, funkčně diferencované výstižnosti a osobitosti prostředků. Péče o jazyk by se měla realizovat pomocí jazykovědné práce, kodifikační činnosti a školní i mimoškolní výchovou.

Vedle pojmu kultury jazyka (kultivovanosti) vnímáme i kulturu vyjadřování, tj. kultura ústních i písemných řečových projevů, která se zajímá o způsoby používané v komunikaci. Zatímco jazykovou kulturu můžeme vnímat jako institucionální (výkladové slovníky, kodifikační příručky, vydávané akademickými institucemi), na kultuře vyjadřování se podílejí všichni uživatelé jazyka, speciálně pak ti, kteří ve svých projevech nejvíce ovlivňují jazykový úzus a postoje lidí vůči němu (politikové, moderátoři, žurnalisté, učitelé aj.).²⁶

3.2.1 Jazykový sloh mluvených projevů

*„Jazykovým slohem rozumíme volbu jazykových prostředků a jejich uspořádání v souvislý jazykový projev, mluvený nebo psaný.“*²⁷ Okolnosti, za kterých projev vzniká a které vedou k určitým rozdílům ve vyjadřování při jazykových projevech, nazýváme stylové faktory. Dělíme je na dvě základní skupiny – objektivní a subjektivní.

Subjektivními stylovými faktory jsou takové okolnosti, kterou jsou bezprostředně spjaty s komunikačním subjektem - mluvčím. Za takové okolnosti můžeme považovat věk mluvčího, jeho vzdělání, zkušenosti, výchovu i současný duševní stav.

Objektivní stylové faktory chápeme jako mimopersonální, tedy na osobě mluvčího nezávislé. Tyto faktory jsou spjaty s okolnostmi spojenými s vytvářením

---

²⁵ HAVRÁNEK, B., WEINGART, M. *Spisovná čeština a jazyková kultura*, s. 32

²⁶ KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. *Encyklopedický slovník češtiny*, s. 238

²⁷ HŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, J. *Mluvený projev a přednes*, s. 124

projevu. Nejdůležitějšími z objektivních faktorů jsou funkce projevu a prostředí, v němž projev vzniká.²⁸

3.2.1.1 Funkce projevu a prostředí

Každé sdělení vzniká za nějakým účelem, proto je tím nejdůležitějším objektivním faktorem jeho funkce. Z obrovského množství funkcí je potřeba jmenovat čtyři základní funkce:

1. Prostě sdělovací funkce – základní dorozumivací, neboli komunikační, funkce. Užívá se při sdělování běžných faktů a myšlenek při každodenní mezilidské komunikaci.
2. Odborně-sdělná funkce – funkce se užívá při sdělení odborných faktů.
3. Esteticky sdělná funkce – estetické působení na adresáta při sdělování obecných faktů a myšlenek obsahem i způsobem vyjádření. Patří sem například umělecký přednes.
4. Ovlivňovací funkce – užívá se též termínu přesvědčovací, persvazivní. Kromě sdělování faktů je také cílem projevu ovlivnění adresáta. Mluvčí na svou stranu posluchače získává obsahem sdělení, fakty a užitím specifických jazykových prostředků, které dopomáhají k ovlivnění adresáta.²⁹

Na výběr jazykových prostředků silně působí prostředí, v němž projev vzniká. V soukromém prostředí se vyjadřujeme volněji, užíváme převážně hovorový jazyk, často také nespisovný. Naproti tomu při vyjadřování veřejném klademe velkou pozornost výběru jazykových prostředků, a to hlavně spisovných.

3.2.2 Útvary mluvených projevů

Útvary mluvených projevů neexistují v naprosto čisté formě. Některé si jsou svou povahou a výběrem jazykových prostředků bližší, některé vzdálenější. Veřejný mluvený projev je adresný a situační. Jedná se o projev monologický, dialog je ve většině případů pouze fiktivní.

---

²⁸ ČECHOVÁ, M. a kol. *Současná stylistika*, s. 76

²⁹ HŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, J. *Mluvený projev a přednes*, s. 125

Ze skupiny projevů veřejných a monologických můžeme uvést tyto útvary:

1. Zpráva – mluvčí podává informaci o určité skutečnosti. U takového sdělení jsou nejčastěji zvoleny jazykové prostředky neutrální a spisovné. Zpráva je charakteristická pro svou výstižnost a stručnost.³⁰

2. Projev – řečnický útvar, pronášený při společenské, kulturní nebo politické události, v němž mluvčí zaujímá osobní stanovisko k nějakému problému. V obsahu může být hodnocení minulého období, výhledy do budoucna apod. Často jsou při projevech zvoleny jazykové prostředky citově zabarvené, používá se oslovení a řečnické otázky pro udržení kontaktu s publikem. Podobným útvarem je proslov, který je oproti projevu kratší a méně oficiální.

Projev i proslov můžeme označit za útvary propagující.³¹ Základní úlohou těchto projevů je přesvědčit a získat posluchače na svou stranu. Souvisí s určitou událostí a také osobou řečníka.

3. Řeč – další útvar ze skupiny propagujících projevů. Jedná se o nejpropracovanější řečnický útvar, pro mluvčího velmi náročný. Za úkol má hlavně přesvědčit adresáta, popřípadě ho přimět k nějakému jednání. Příkladem je politická řeč, která je po všech stránkách zaměřená na posluchače. Mohou být různého druhu: programová prohlášení, oficiální vyjádření, agitační projevy apod. Od mluvčího-politika se očekává dokonalá znalost tématu, o kterém hovoří. Součástí politické řeči jsou hesla, která formulují základní politické požadavky, zásadní myšlenky a fakta. Mluvčí také může záměrně ustupovat od spisovnosti, aby se sblížil s posluchačem, užívá expresiva a cílená nenáročná klišé. Vyvarovat by se však měl prázdných frází bez obsahu.³²

4. Přednáška – ústní forma výkladu, ve které mluvčí objasňuje určitou problematiku. Podstatná je důkladná znalost tématu mluvčího a orientace v dané problematice. Obsah by měl být jasný a věcný. Kompozice přednášky je složitá a je důležité ji správně rozčlenit do třech celků. V úvodu, který by měl být kratší, by mělo dojít k seznámení

---

³⁰ HŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, J. *Mluvený projev a přednes*, s. 128

³¹ KROBOTOVÁ, M. *Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu*, s. 119

³² ČECHOVÁ, M. a kol. *Současná stylistika*, s. 292

s osnovou výkladu. Jádrem přednášky je seznámení s hlavním tématem a jeho rozbor. Závěr obsahuje stručné shrnutí všech podstatných myšlenek.

5. Referát – útvar sdělné a odborné povahy, mluvčí poskytuje posluchači základní údaje k danému tématu, o kterém ho chce poučit. Referát by měl být rozdělen obdobně jako přednáška, nicméně je kratší a téma není rozebráno tolik dopodrobna. Větná stavba je jednoduchá, mluvčí by se měl vyvarovat dlouhých a složitých souvětí, aby se posluchač v projevu snadno orientoval.

Podskupinou veřejných mluvených projevů jsou projevy dialogické. K takovým formám patří útvar diskuze. Cílem diskuze je probrat problém, osvětlit ho z různých hledisek a dojít k řešení. V diskuzi se konfrontují postoje, vznášejí námitky apod. Často navazují na odborné projevy, jako jsou přednáška a referáty (viz výše). Diskuzi můžeme rozdělit na několik druhů. Vzhledem k předchozím okolnostem a předchozí formě projevu může jít o diskuzi řetězovou, komentářovou, panelovou, skupinovou či o debatu.³³ Dalším neméně podstatným dialogickým útvarem je interview. Jedná se o vedený rozhovor, jehož cílem je získat od druhé osoby potřebné informace. Tento útvar se používá především v žurnalistice a může sloužit jako podklad k písemnému zpracování, ale také může probíhat v reálném čase v televizi či rozhlasu. Mluvčí-tazatel klade otázky a určuje témata.

3.2.3 Suprasegmentální prostředky

Suprasegmentální prostředky řeči chápeme jako komplex zvukových prostředků souvislého ústního projevu. „*Nejvyšší jednotka mluvního aktu je promluva, která se skládá z vět – nejmenších promluvových celků uzavřených po stránce významové a intonační. Věty se dále člení ve větné úseky (kóla) – jsou vymezovány a určovány po zvukové stránce pauzou a dalšími intonačními prostředky (větný přízvuk, melodie). Složkami, z nichž je vybudován větný úsek, jsou tzv. přízvukové takty, vymezovány především slovním přízvukem. Nejmenší jednotkou řeči je slabika.*“³⁴

---

³³ KROBOTOVÁ, M. *Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu*, s. 123

³⁴ Tamtéž, s. 55

3.2.3.1 Slabika

V případě, že se nejedná o jednoslabičné slovo, nenese samostatná slabika žádný význam. „*Základem slabiky je jedna samohláska nebo dvojhláska, která buď tvoří slabiku sama, nebo se kolem ní seskupují souhlásky. Základem slabiky však může být v češtině i souhláska r, l, zřídka m, ale vždy jen ve spojení s některou jinou souhláskou.*“

35

3.2.3.2 Slovní přízvuk a přízvukový takt

Zvukové zvýraznění některé slabiky slova se nazývá slovní přízvuk. V češtině je slovní přízvuk vázán na první slabiku slova. V případě spojení jednoslabičné předložky a slova je přízvuk na přeložce. Pokud chceme slovo po předložce zdůraznit, můžeme přízvuk přesunout na něj. Slova, která jsou trvale nepřízvučná, se nazývají příklonky. Jde o tvary pomocného slovesa být, nepřízvučné tvary zájmen, modální slovesa aj.

„*Přízvukový takt je úsek promluvy s jedním přízvučným vrcholem. Jednoslabičné takty jsou tvořeny jednou přízvučnou slabikou, ve víceslabičných taktech tvoří vrchol taktu přízvučná slabika, k níž se připínají další slabiky nepřízvučné. V češtině je obvykle přízvukový vrchol v slabice počáteční.*“³⁶ V českém jazyce se nejčastěji vyskytují takty dvouslabičné a trojslabičné. Nejčastějším typem taktu je takt tvořený jedním slovem. Přízvukový takt však může obsahovat i slov několik. Charakter taktů v češtině je klesavý, to znamená, že síla hlasu klesá směrem od přízvučné slabiky. „*Takt má formální podobu trochejské stopy /-x/ a daktylské stopy /-xx/. Proto se někdy říká, že mluvená podoba českého jazyka má daktylotrochejský spád.*“³⁷

3.2.3.3 Větný úsek

Delší věty a souvětí se zvukově člení na větší celky, které nazýváme větné úseky. Někdy mohou úseky být např. jednotlivé členy několikanásobných větných členů. Úseky mohou být tvořeny jedním, nebo více takty. Hranice mezi jednotlivými úseky tvoří pauza a melodie hlasu. Jejich umístění odpovídá významové výstavbě věty.

---

³⁵ ČECHOVÁ, M. a kol. *Čeština – řeč a jazyk*, s. 32

³⁶ *Mluvnice češtiny I*, s. 73

³⁷ KROBOTOVÁ, M. *Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu*, s. 57

3.2.3.4 Větný přízvuk

„Větný přízvuk je v mluveném textu poměrně jednoznačným identifikátorem kontextově nezapojené části výpovědi. Jeho umístění ve větě je s ohledem na větný typ a počet jeho členů ustálené, např. ve větách oznamovacích zpravidla na poslední přízvuché slabice.“³⁸

3.2.3.5 Důraz

Nápadné zesílení přízvuku nazýváme důraz. Jedná se o subjektivní postoj mluvčího k obsahu sdělení. Zesílením přízvuché slabiky mluvčí upozorňuje na závažnost dílčí částí sdělovaného obsahu. Důraz mohou nést slova, která za normálních okolností nejsou nositeli přízvuku. Klade se v případě, že centrum výpovědního jádra je umístěné jinde než na konci.

3.2.3.6 Dynamika

Dynamika se projevuje jako zesílení nebo zeslabení jednotlivých slabik, slov a taktů. Dynamika je potřebná ke splnění komunikačního záměru. Uplatňuje se zejména v delších projevech k odstupňování textu. „Dynamika se v praxi nejčastěji uplatňuje prostřednictvím větného přízvuku, který se akusticky projevuje zesílením intenzity slovního přízvuku některého slova věty nebo větného úseku (taktové skupiny, kóla). V citově neutrálních projevech se větný přízvuk klade na jádro výpovědi a bývá na posledním slově (taktu) ve větě (větném úseku).“³⁹

3.2.3.7 Melodie

„Výška tónu vytvářeného hlasivkami a změny této tónové výšky provázejí každou hlasitou řeč. Ovšem způsob, kterým jednotlivé jazyky těchto změn tónové výšky užívají, není ve všech stejný. V češtině se jich využívá k vytváření tzv. melodie věty.“⁴⁰ Z tohoto hlediska je důležitý hlavně poslední větný úsek, kde melodie výrazně klesá, nebo stoupá. Takto se oddělují věty s různou komunikační funkcí (oznamovací, otázky zjišťovací apod.).

---

³⁸ Příruční mluvnice češtiny, s. 640

³⁹ KROBOTOVÁ, M. Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu, s. 73

⁴⁰ Mluvnice češtiny I, s. 81

3.2.3.8 Intonace

„Intonací rozumíme v jazyce ustálený model kombinace síly a výšky hlasu, který signalizuje hranice řečových celků. Zvykový průběh intonace má mnoho obměn. Vyjadřuje jak ukončenost nebo neukončenost výpovědi či jejího úseku, tak i odstíny významové, např. různou komunikační funkci výpovědi stejného lexikálního obsazení. Kromě toho může být průběh intonace projevem emotivního stavu a postoje mluvčího.“
41

3.2.3.9 Pauzy a frázování

Pauza je přerušení toku řeči. Je důležitým faktorem v souvislé řeči, protože ji dělí na menší promluvové jednotky. Správně umístěné pauzy pomáhají ke správnému pochopení promluvy. Spojením několika promluvových jednotek ohraničených pauzou se nazývá frázování.

3.2.3.10 Tempo

Tempo je vyjádřeno jako počet slabik pronesených za minutu. Kromě slabik jsou pro tempo důležité pauzy. Zvolnění tempa dosáhneme prodloužením mluvních pauz. Zvláštním typem mluvního tempa je tempa národní. Některé jazyky mají tempo rychlejší, jsou jimi na příklad italština nebo japonština, jiné volnější, a to angličtina a ruština. V každém jazyce je však potřeba počítat s individuálním charakterem projevu jednotlivých mluvčí.⁴²

---

⁴¹ Příruční mluvnice češtiny, s. 49

⁴² Mluvnice češtiny I, s. 91

4 Praktická část

V praktické části bakalářské práce se věnuji analýze projevů vybraných veřejných mluvčích. Při analýze projevů jednotlivých politiků jsem pracovala s díly pořadu Otázky Václava Moravce, které jsou běžně dostupné ve videoarchivu na internetových stránkách České televize. Jednotlivé pasáže jsem si poté přepsala do grafické podoby a spolu s audiem jsem projevy konfrontovala s kodifikovanou podobou spisovného mluveného jazyka. Na základě takového rozboru a díky znalostem získaných při studiu českého jazyka jsem došla k poznatkům, které jsou popsány v následující části práce.

4.1 Analýza z hlediska zvukového

Zvuková rovina je, dle mého názoru, nejdůležitější složkou veřejného projevu. Mluvčí může během promlouvání špatně deklinovat, či užít nesprávnou vazbu, nicméně jeho projev může být stále kultivovaný, pokud správně pracuje s výškou svého hlasu, hlasitostí, intonací, důsledně artikuluje apod. V některých případech tomu však je i naopak. Můžeme se setkat s takovým veřejným mluvčím, který striktně dodržuje spisovnou češtinu, nicméně nám jako posluchačům nebude jeho projev právě po zvukové stránce příjemný.

Při rozboru zvukové roviny jsem se zaměřila na celkovou charakteristiku projevů vybraných politiků, na jejich spisovné vyjadřování, na výslovnost vokálů a konsonantů, hláskových skupin a celých slov, zda mluvčí dbá na důslednou ortoepii a artikulaci, zda se v jejich projevech objevují jevy z obecné, nářeční či nespisovné vrstvy jazyka.

4.1.1 Nejčastější prohřešky vůči spisovné výslovnosti

V této kapitole jsou uvedeny nejčastější prohřešky vůči spisovné výslovnosti objevující se v analyzovaných projevech vybraných politiků.

Hezitační zvuky

Hezitační zvuky chápeme jako přerušování souvislé řeči vokály (nejčastěji vokál připomínající *e*), konsonanty (*m*, *hm*), či jiné neartikulované zvuky.

Leoš Heger:

Výskyt těchto hezitačních zvuků je u Leoše Hegera velmi četný. K takovému přerušení řeči se uchyluje nejen v případech, kdy hledá správné slovo, ale i při běžné nádechové pauze.

Ukázka:

(hezitační zvuky jsou vyznačeny symbolem ×)

[× Tak já sem byl takový kuřák poměrně × poměrně lehký a × spíš společenský. Nevim ×, nedovedu si to promítnout do svého mládí.]

[× Já to určitě učiním, × a × musím k tomu říct, že × opravdu to zvyšování poplatku za státní pojištěnce zamrzlo a × dělá × opravdu dost × značný × defekt v tom celém systému.]

Petr Nečas:

V případě projevu Petra Nečase můžeme poukázat na to, že výskyt hezitačních zvuků je spíše ojedinělý a k tomuto jevu dochází ve většině případů jen při nádechových pauzách mezi slovy.

Ukázka:

[My jsme první indikaci těchto matematických modelů ze čtyř modelů zatím jenom měli již ve čtvrtku, proto se ve čtvrtek v podvečer u mě sešla porada klíčových představitelů × ústřední povodňové komise a ústředního krizového štábu, kdy jsme již tehdy rozhodli, že budeme tuto situaci velmi pečlivě vyhodnocovat, zpracovávat další modely, včetně × požadavků na zahraniční partnery, třeba velmi nám pomohl francouzský model × francouzské instituce meteorologické.]

Miroslav Kalousek:

Výskyt hezitačních zvuků v projevu Miroslava Kalouska není tolik četný jako je tomu u Leoše Hegera, nicméně ho můžeme označit za častý. Tyto zvuky můžeme slyšet především na začátcích věty a v případě, že mluvčí hledá nějaké slovo nebo se snaží kontextově navázat na předchozí myšlenku.

Ukázka:

[× Počítáme za této situace s tím, že × musíme počítat naprosto se vším, já jsem také ráno už vydal pokyny, × připravujeme varianty různých rozpočtových opatření, já pak asi v další fázi popíšu ta krátkodobá, střednědobá, dlouhodobá opatření, pro které se musí najít finanční prostředky. Pochopitelně jsem zrušil dovolené a podobně, × prostě pracujeme od rána. × Já myslím, × že když navážu na pana hejtmana, tak jedna z mála dobrých informací, které mohu říct, je, že jsme bohužel pro tuto situaci již vyškoleni.]

Karolína Peake:

Peake se k hezitačním zvukům ve svém projevu uchyluje velmi často a jsou doprovázeny hlasitými nádechovými pauzami. V jejím případě je důvodem výskytu těchto zvuků především příliš rychlý spád řeči, při kterém se nestačí ani nadechovat či předem rozmyslet, která slova použije pro vyjádření myšlenky.

Ukázka:

[Já sem × velmi bojovala o to, aby × byl byt' minimalistický, tak speciální úřad pro dohled nad financováním politických stran, × bohužel × při politických jednáních, která jsme o tom vedli v poslanecké sněmovně, × se tři nejsilnější strany × sociální demokracie, ODS a komunisté × postavili zásadně proti.]

Krácení dlouhých vokálů

Ke krácení dlouhých vokálů dochází v projevech především u sloves. Toto zkracování je v běžné mluvě velmi rozšířené, nicméně u veřejných mluvčích jako posluchači předpokládáme jistý stupeň pečlivosti, tudíž působí tento jev v projevech velmi negativně.

Leoš Heger:

K tomuto jevu dochází především u sloves, nejčastěji je pak v projevu stahován *vokál i*.

Příklady:

[*musim, nevím, mislim*], spisovně [*musím, nevím, mislím*]

Petr Nečas:

Tento jev je v projevu Nečase velmi nápadný, dochází k němu především u finálních sufixů slov v průběhu souvislé řeči. K velmi častě vyskytujícímu zkracování vokálů ve slovesech v jeho projevu dochází velmi málo.

Příklady:

[*do povodňovix oblastí, za normálnix okolnosti, neňi*], spisovně [*do povodňovix oblastí, za normálnix okolnosti, neňí*]

Miroslav Kalousek:

V projevu Kalouska dochází stejně jako u Hegera nejčastěji ke zkracování vokálu *i* ve slovesech.

Příklady:

[*mislim, prosim, nevím*], spisovně [*myslím, prosím, nevím*]

Karolína Peake:

V projevu Peake také dochází nejčastěji ke zkracování vokálu *i* ve slovesech.

Příklady:

[*myslim, musim*], spisovně [*myslím, musím*]

Protahování krátkých vokálů

Protahování krátkých vokálů je v projevech veřejných mluvčích méně časté než zkracování. Tento jev výrazně snižuje úroveň projevu. Dochází k němu nedbalou artikulací.

Leoš Heger:

V projevu Hegera se tento jev neobjevuje.

Petr Nečas:

V projevu Petra Nečase dochází k prodlužování vokálů u sloves se základem jít.

Příklady:

[*příjde, výjde*], spisovně [*prijde, vyjde*]

Miroslav Kalousek:

Kalousek nedbale vyslovuje dlouhé samohlásky delší, tato výslovnost může působit až vulgárně.

Příklady:

vláda, zápas, obnovování

Karolína Peake:

V projevu Peake se tento jev nevyskytuje.

Otevřená výslovnost vokálů

Otevřená a široká výslovnost samohlásek se v projevech projevuje protažením samohlásky ve slovech a výslovnost takové samohlásky se pak blíží k jiné. Důvodem této v projevech nevhodné výslovnosti může být nedbalá artikulace či vliv oblastní výslovnosti (tento jev se považuje za charakteristický prvek tzv. pražštiny).

K tomuto jevu dochází pouze u Miroslava Kalouska.

Samohlásky *e, é*

V Kalouskově projevu je výslovnost samohlásek *e, é* nápadně otevřená, široká, projevuje se výrazným protažením samohlásky ve slově, výslovnost této samohlásky stojí mezi a – e.

- [*bohužel, krokém*]

Samohlásky *o, ó*

Při výslovnosti samohlásek *o, ó* dochází k otevřené výslovnosti stojící mezi *a – o*, některá slova mluvčí vyslovuje s přehnanou otevřeností a výslovnost *ose* tak velmi blíží k *a*.

- [*prásim, razpočtu*], prosím, rozpočtu

Samohlásky *i, í, y, ý*

V projevu dochází k velmi specifickému vyslovování samohlásek na konci slov, především v příčestí minulém.

- vycházely, postupovaly, nařídili

Nedbalá výslovnost hláskových skupin

Častým jevem ve veřejných projevech je nezřetelná či zjednodušená výslovnost souhlásek a realizace některých vnitřních hláskových skupin. Nejčastější formou je úplné vypuštění některého z konsonantů či záměna konsonantu při vyslovování za jiný. Takový jev je v projevu veřejného mluvčího velmi rušivý a snižuje stylovou úroveň projevu na úroveň obecné češtiny. Výslovnost některých hláskových skupin je skutečně obtížná a mluvčí se na ně při artikulaci musí soustředit.

Leoš Heger:

Příklady:

- úplné vypuštění nepárového konsonantu *j* na začátku slov v sousedství s konsonantem *i* vokálem - [*ešře, de, sem*], spisovně [*ješře, jde, jsem*]

- nedbalá výslovnost hláskové skupiny *st* - [*vlasně*], spisovně [*vlastně*]

- nedbalá výslovnost hláskové skupiny *hl* - [*takle*], hovorový tvar [*takhle*]

- zánik konsonantu *t* v hláskové skupině *stl* - [*jeslí*], spisovně [*jestli*]

Petr Nečas:

Příklady:

- nedbalá výslovnost hláskové skupiny st - [vlasně], spisovně [vlastně]
- zánik konsonantu t v hláskové skupině stl - [jesli], spisovně [jestli]
- nedbalá výslovnost hláskové skupiny hl - [takle], hovorový tvar [takhle]

Miroslav Kalousek:

Příklady:

- nedbalá výslovnost hláskové skupiny st - [vlasně], spisovně [vlastně]
- zánik konsonantu t v hláskové skupině stl - [jesli], spisovně [jestli]
- nedbalá výslovnost hláskové skupiny hl - [takle], hovorový tvar [takhle]
- nedbalá výslovnost hláskové skupiny kt a kd - [kerí, dibi], spisovně [kterí, gdibi]

Karolína Peake:

Příklady:

- nedbalá výslovnost hláskové skupiny st - [vlasně], spisovně [vlastně]
- zánik konsonantu t v hláskové skupině stl - [jesli], spisovně [jestli]
- nedbalá výslovnost hláskové skupiny hl - [takle], hovorový tvar [takhle]

Deformovaná výslovnost číslovek s kořenem čtyř

Neortoepická výslovnost číslovek s kořenem čtyř je v projevech mluvčích velmi častá. Deformovanost výslovnosti je podmíněná nedbalou artikulací a rychlým spádem řeči.

Správná výslovnost těchto číslovek je následující: [čtíři, čtrnáct, čtyřicet, čtvrtíni]

Leoš Heger:

Příklady:

[štířicet, štvrtíni]

Petr Nečas:

Příklady:

[*štiřicet, štiri*]

Miroslav Kalousek:

V projevu Kalouska k deformaci nedochází.

Karolína Peake:

Příklady:

[*štiřicet, štiri, štrnáct*]

Protetické v

Protetické v je označení pro předsun konsonantu v ke slovům začínajícím na vokál o. Tento jev je rysem typicky obecněčešským.

Tento jev se vyskytuje pouze u Miroslava Kalouska.

Příklad:

[*vopravdu, vohledně*]

Výslovnostní vady

Výslovnostní vady se projevují pouze v mluvě Leoše Hegera.

Projev Leoše Hegera je nejvíce ovlivněn vadami zvanými rotacismus bohemicus, kdy je u mluvího změněná výslovnost ř, a sigmatismus, při které dochází k nedostatečné výslovnosti sykavek.

Výslovnostní vada u konsonantu ř se vyskytuje bez ohledu na znělost či neznělost konsonantu ve slovech. Konsonant ř je tvořen s přehnaným sykotem. Výslovnost konsonantu se v některých případech blíží k výslovnosti hlásky [š] (např. ve slovech s ř znělým – *lékaři, říct, kuřák*, i s ř neznělým – *převážně, připravený, připomínkový, spotřebitel, přispělo, zpřísnění*).

Ve slově *samozřejmě* dochází ke změně výslovnosti asi nejvýrazněji. Heger toto slovo vyslovuje jako [*samosžejmňe*].

Sigmatismus se projevuje velmi přehnanou sykavostí všech sykavek (*s, z, š, ž, c, č*). Tato výrazná a nepříjemná výslovnost se označuje pojmem hypersigmatismus.

Nářeční prvky

Výrazné nářeční prvky můžeme zaznamenat pouze v projevu Petra Nečase.

Nejvíce v Nečasově projevu zaznamenáme regresivní asimilaci znělosti hláskových skupin s konsonantem *s*. Takto změněná výslovnost se objevuje hlavně v přítomných tvarech slovesa *být*. Dále si této asimilace můžeme všimnout v sousedství s konsonantem *h* i *t*

Příklady:

být - [*mi zme, nejzme*], spisovně [*mi jsme, nejsme*]

h - [*zhoda*], spisovně [*sxoda*]

t - [*nézt, vézt*], spisovně [*nést, vést*]

Regresivní asimilace se však netýká jen konsonantu *s*, nýbrž dochází i ke změně neznělé hlásky na *g*, a to hlavně před jedinečnými souhláskami.

Příklady:

[*g obloze, g nám, tag jak, nekolivjecí*], spisovně [*k obloze, knám, tak jak, nekolivjecí*]

Nečas často vynechává ráz po neslabičných předložkách či po předponě. Takto splývavá výslovnost může vést k nezřetelnosti některých slov.

Příklady:

[*je to jeden zúkolú, zinvestovat*], spisovná výslovnost s rázem [*je to jeden z'úkolú, za'investovat*]

V Nečasově projevu se vyskytuje i změna výslovnosti hlásky *c*, kterou v některých případech vyslovuje jako *dz*

Příklady:

[*nidzměň, nidz*], spisovně [*ničméňe, nič*]

4.1.2 Charakteristika projevu Leoše Hegera

Pokud bych měla celkově zhodnotit projev Leoše Hegera po zvukové stránce, hodnotila bych ho jako monotónní a nedbalý. Přestože mluvčí hovoří z větší části spisovně a nespisovných odchylek se dopouští jen u malého počtu slov, jeho projev velmi ovlivňují rušivé hezitační zvuky, které souvislou řeč přerušují, a výslovnostní vady, kvůli kterým dochází ke změněné výslovnosti některých slov, která může vést až k neporozumění posluchače. Úroveň jeho projevu jistě také ovlivňuje nepečlivá výslovnost některých hláskových skupin.

4.1.3 Charakteristika projevu Petra Nečase

Projev Petra Nečase mohu označit za kultivovaný, plynulý a klidný. Mluvčí správně pracuje s dechem tak, že se výdechové pauzy kryjí ve většině případů s významovými a zapadají do kontextu. Neortoepických odchylek se v jeho projevu vyskytuje málo, ty, které se vyskytují, jsou způsobeny buďto nářečním vlivem, nebo rychlejším spádem řeči. Nicméně skutečnost, že je jeho projev ovlivněn nářečím, může být pro některé posluchače nelibá, zvláště pak pro ty, kteří nejsou na projevy s nářečními prvky zvyklí.

Vyzdvihnout můžeme skutečnost, že Nečasův projev je málo přerušován, mluvčí se neztrácí v kontextu svých myšlenek, nedochází u něj ani k výrazným přerškům a následnému opravování.

4.1.4 Charakteristika projevu Miroslava Kalouska

Projev Miroslava Kalouska bych označila za nekultivovaný, místy až nepříjemný, hrubý a afektovaný. Zvukově může být jeho projev pro posluchače velmi nelibý. Velmi rušivým elementem v jeho mluvě je otevřená výslovnost samohlásek, která způsobuje, že je Kalouskův projev místy až nesrozumitelný. Jeho projev je často přerušován a jako pro posluchače pro mne bylo velmi obtížné sledovat linii obsahu vyjádření.

Co lze hodnotit kladně, je to, že se v jeho projevu vyskytuje málo neortoepických

odchylek, jeho projev je z větší části spisovný, i když to vzhledem ke způsobu vyjadřování není na první poslech úplně zřejmé.

4.1.5 Charakteristika projevu Karolíny Peake

Mluvený projev Karolíny Peake nese některé základní nedostatky. Mluvčí špatně pracuje s technikou dechu. Často se tak při jejím projevu stává, že nádechové pauzy nekorrespondují s pauzami významovými, čímž se posluchač může ztratit v kontextu. Tento jev vzniká snahou sdělit co nejvíce informací na jeden nádech, přičemž při nedostatku dechu mluvčí zrychlí své tempo a v některých místech promluvy vznikají nesrozumitelné, nedbale vyslovené úseky.

Dalším velmi rušivým jevem v mluvě Karolíny Peake je zřetelné mlaskání při artikulaci.

Mluva Karolíny Peake je velmi rychlá a dynamická, v důsledku toho se často při svém projevu zakoktá, či přerékne. V jejím projevu se také velmi často objevují hezitační zvuky.

Zhodnotit komplexně projev Karolíny Peake je velmi složité. Poukázat musím především na její špatnou práci s dechem, na dynamiku, afektovanou intonaci a vysoko postavený tón hlasu. Nicméně přes všechny tyto nedostatky se domnívám, že její projev u posluchačů nezpůsobuje negativní pocity. Pokud jde o neortoepické odchylky, v projevu Karolíny Peake se vyskytují velmi zřídka.

4.2 Analýza z hlediska morfologického

V oblasti morfologie jsem předpokládala minimální výskyt jazykových prostředků z vrstvy nespisovného jazyka. U vybraných politiků se nekodifikované tvary slov objevují spíše výjimečně, v některých případech se vyskytují slovní tvary s příznakem hovorovosti. Pro lepší přehlednost analýzy uvádím slovní tvary s ohledem na posloupnost slovních druhů.

4.2.1 Prohřešky vůči spisovné morfologii

V této kapitole jsou postupně sledovány vybrané tvary slov, které se vymykají kodifikaci, či nesou příznak hovorovosti.

Substantiva

V projevech veřejných mluvčích se často objevuje nespisovný tvar instrumentálu plurálu všech rodů zakončen sufixem –ama (s lékařema, s ministrama apod.).

Leoš Heger:

Tento nespisovný tvar se v projevu Leoše Hegera nevyskytuje vůbec, mluvčí dodržuje správnou deklinaci.

Ukázka:

*[... aféra, která kolem toho byla v loňském roce s těmi **implantáty**...; ... rozpohybovat pojištěnce mezi **pojišť'ovnamí**...; ... aby začli chodit mezi **nemocnicemi**...]*

Petr Nečas:

Petr Nečas se k nespisovnému tvaru také v projevu neuchyluje.

Ukázka:

*[... které jsou pod těmito **přehradami**...; ... za **změnami** klimatu stojí člověk...; ... hazardujeme se **životy**...]*

Miroslav Kalousek:

V projevu Miroslava Kalouska se objevují tvary spisovné i nespisovné. Vypozorovat můžeme, že pokud před substantivem stojí nějaké adjektivum či adjektivní pronominum, deklinace je spisovná. Pokud však ve větě stojí substantivum samo, v některých případech pak dochází k deklinaci nespisovné.

Ukázka:

spisovná varianta: *[... počítám se všemi **variantami**...; ... pracujeme na tom s ostatními **kolegy**...]*

nespisovná varianta: *[... setkáme se i s **variantama**... ; ... mezi **poslancema** vládne...]*

Karolína Peake:

Karolína Peake se ve svém projevu k nespisovné deklinaci instrumentálu občas uchyluje, lze u ní vypozorovat podobné pravidlo jako u Miroslava Kalouska, nicméně je

však patrné, že k nespisovné deklinaci u ní dochází převážně v nepřipravených a spontánních odpovědích.

Ukázka:

spisovná varianta: *[... všechny alternativy jsou slepými **uličkami**...; ... nápad s transparentními **účty**...]*

nespisovná varianta: *[... snažila jsem se o jednání s **ministrama**...]*

Adjektiva

Veřejní mluvčí se často dopouštějí tvaroslovných chyb u přídavných jmen. Pro příklad můžeme uvést nespisovné úžení é v ý (přesný datum, to je hezký apod.) nebo nespisovné úžení ý v ej (vysokéj rozpočet, z jasnejch předpokladů apod.)

Takové nespisovné odchylky se v analyzovaných projevech vůbec neobjevily.

Pronomina

Ve veřejných projevech se často objevuje nespisovný tvar akuzativu singuláru osobního zájmena ona. Jedná se o nekodifikované tvary ní a jí.

Tento jev je velmi běžný, vzniká v proudu řeči, pokud mluvčí důkladně nedbá na správnou výslovnost.

Leoš Heger:

Heger v tomto případě používá primárně chybný tvar.

Ukázka:

*[... vlastní **jí** přes dceřinou společnost a provozují **jí**...]*

Petr Nečas:

V projevu Petra Nečase se vyskytuje převážně spisovná varianta.

Ukázka:

*[... požádal jsem **ji**, aby...; ... obvinil **ji**...; ... spoléhám na **ni**...]*

Miroslav Kalousek:

Miroslav Kalousek v analyzované části projevu tento tvar pronomina ona vůbec nepoužil.

Karolína Peake:

V projevu Karolíny Peake se primárně objevuje nespisovná varianta.

Ukázka:

*[... hlídá **jí** senát...; ... dohlíží na **ní**sněmovna...]*

Dalším velmi častým jevem v projevech veřejných mluvčích je užívání hovorových a nespisovných tvarů ukazovacích zájmen. Samotné nadužívání ukazovacích zájmen můžeme považovat za nekultivované (viz lexikální analýza).

Leoš Heger:

V projevu Hegera můžeme vysledovat velmi častý výskyt hovorových a nespisovných tvarů. Spisovné neutrální tvary jsou v poměru s nespisovnými užity velmi málo.

Ukázka:

*[**tahleta** směrnice, **tohleto** je pryč, s **tímhletím**, nad **touhle** směrnicí]
[**tímto** způsobem, v **tomto** systému]*

Petr Nečas:

V projevu Petra Nečase se nekodifikované tvary vůbec neobjevují, v případě, že ukazovací zájmeno mluvčí použije, jedná se vždy jen o spisovný tvar.

Ukázka:

*[**tato** soustava přehrad, nejsou **takto** regulovány]*

Miroslav Kalousek:

Výskyt ukazovacích zájmen v projevu Miroslava Kalouska je velmi četný, přibližně nastejno se vyskytují tvary spisovné, hovorové i nespisovné.

Ukázka:

[tahleta povodeň, tohleto nelze předpokládat]

[tento rok, tato vláda]

Karolína Peake:

Karolína Peake velmi často ve svém projevu užívá ukazovacích zájmen, ve většině případů jde o hovorové a nespisovné tvary.

Ukázka:

[tadyta vláda, tahleta veřejnost, tenhleten orgán]

Numeralia

V mluvených projevech často dochází k nesprávné deklinaci číslovek. Nejčastěji mluvčí špatně skloňují duální číslovky dvě a obě. Příkladem nespisovných nekodifikovaných tvarů jsou tvary *dvěmi, oběmi, obouch, obouma* apod.

Druhým nejčastějším případem nesprávné deklinace číslovek jsou tvary číslovek tři a čtyři, které se správně skloňují podle vzoru kost. Při nesprávné deklinaci vznikají tvary jako *třema, čtyřma, bez čtyřech* apod.

Nespisovnou deklinaci číslovek můžeme v projevu zaznamenat u Kalouska a Peake. Heger a Nečas dodržují spisovnou deklinaci bez jakýchkoli výjimek.

Miroslav Kalousek:

Výskyt nespisovných tvarů není v projevu Miroslava Kalouska nijak zvlášť častý, nicméně si můžeme všimnout nesprávného tvaru v lokálu při skloňování číslovek dvě a obě.

Ukázka:

[ve dvouch případech, v obouch zákonech]

Karolína Peake:

U Karolíny Peake se nespisovné tvary vyskytují především ve spontánních replikách. Nejčastěji nesprávně deklinuje číslovky dvě a obě, objevil se také případ nesprávné deklinace číslovky čtyři.

Ukázka:

*[ve **dvouch** zákonech, bez **čtyřech** bodů]*

Verba

Pokud jde o verba, nejčastějším jevem objevujícím se ve veřejných projevech jsou některé substandardní tvary sloves a unifikace finálních sufixů u první osoby singuláru.

Leoš Heger:

V projevu Leoše Hegera se substandardní tvary sloves objevují pouze výjimečně. Pokud jde o unifikaci, v projevu se vyskytují převážně tvary nesoucí knižní příznak.

Ukázka:

*[**Bojujeme** proti tomu; **budeme** se snažit; **pracujeme** na tom]
[**mohu** vzpomenout; **nedokáži** to takhle sdělit; je potřeba také **říci**]*

Petr Nečas:

Substandardní tvary sloves se v projevu Petra Nečase neobjevují, slovesné tvary první osoby v singuláru nesou knižní příznak.

Ukázka:

*[**Začneme** s opatřeními; **budeme** pokračovat]
[**připravuji** návrhy; **schvaluji** návrhy]*

Miroslav Kalousek:

V projevu Miroslava Kalouska můžeme zaznamenat výskyt substandardní tvarů některých sloves. Tyto tvary vznikají nedbalou artikulací a rychlým spádem řeči mluvčího, kdy dojde ke „spolknutí“ poslední slabiky slova.

V první osobě singuláru mluvčí používá jak tvary s knižním příznakem, tak tvary hovorové.

Ukázka:

[připravujem varianty; budem pokračovat]

[mohu uvolňovat; poukazuji na fakt]

[navážu na pana hejtmana; můžu říct]

Karolína Peake:

V projevu Karolíny Peake se substandardní tvary sloves neobjevují. Slovesné tvary v první osobě singuláru jsou povětšinou hovorové.

Ukázka:

[nemůžeme vést řízení; diskutujeme]

[můžu poukázat; prosazuju návrh, nedokážu si představit]

Adverbia

U adverbíí se velmi často ve veřejných projevech objevují hovorové tvary. Tyto tvary jsou v projevech běžné a vytlačují svým výskytem neutrální varianty. Příkladem hovorových tvarů jsou *dneska, ted'ka, potom, taky* atd.

Leoš Heger:

Leoš Heger primárně používá hovorové tvary adverbíí, velmi výjimečně můžeme zaslechnout neutrální variantu adverbia *také*.

Ukázka:

*[jde ted'ka do připomínkového řízení; budou více soutěžit než dneska; potom paní poslankyně; sankce jsou taky zvýšené]
[přítom jsme se také sešli; je potřeba také říct]*

Petr Nečas:

Petr Nečas používá ve svém projevu obě dvě varianty adverbíí.

Ukázka:

*[dneska je snaha; my ted'ka musíme; potom se pokusíme; taky můžeme naznačit]
[dnes můžeme říct; ted' je načase; poté bude potřeba; také rozhodneme]*

Miroslav Kalousek:

Projevu Miroslava Kalouska se objevují převážně neutrální varianty adverbíí, výskyt hovorových tvarů je minimální.

Ukázka:

[dnes je to potřeba; ted' to musíme udělat; poté je to otázka; ráno jsem také vydal]

Karolína Peake:

Tvary adverbíí použité Karolínou Peake jsou vždy hovorové. V analyzované části projevu jsem nezaznamenala jediný případ neutrální varianty.

Ukázka:

[dneska o tom bude řeč; potom to zamítli; ted'ka se o tom jedná, hnedka jak skončí]

4.2.2 Charakteristika projevu Leoše Hegera

Po analýze morfologické roviny projevu mohu konstatovat, že Leoš Heger je navyklý udržovat mluvu neutrální a spisovnou, pouze v některých případech přechází k hovorovosti, a v zanedbatelném množství případů k nespisovnosti. Obecně platí, že hovorové prvky se více vyskytují v replikách méně připravených a spontánních. Celkově mohu říct, že Leoš Heger užívá poměrně nastejno hovorových a knižních tvarů jednotlivých slov. Nejvíce však užívá neutrálních tvarů.

4.2.3 Charakteristika projevu Petra Nečase

Projev Petra Nečase je spisovný. Ve výjimečných případech se uchyluje k některým hovorovým tvarům slov, ale i přes tuto odchylku se s nespisovnými tvary v jeho případě neseškáváme. Zajímavým jevem určitě také je, že přestože se v projevu Petra Nečase po zvukové stránce projevují nářeční zvyklosti (viz kapitola zvukové analýzy), po morfologické stránce se s typickými rysy východomoravských nářečí neseškáváme.

4.2.4 Charakteristika projevu Miroslava Kalouska

Miroslav Kalousek je prvním ze zkoumaných mluvčích, u kterého se vyskytují hovorové a nespisovné prvky ve větším počtu oproti výše zmiňovaným. Mluvčí užívá mnoho prvků a tvarů z obecné češtiny. Obecně můžeme říct, že mluvčí je naučený vyjadřovat se spisovně, nicméně v jeho projevu zůstávají některé zvyklosti z běžné mluvy (např. ukazovací zájmena) a dále je jeho projev v tomto ohledu ovlivněn zvukovou stránkou jazyka (např. substandardní tvary sloves).

4.2.5 Charakteristika projevu Karolíny Peake

Stejně jako v případě Miroslava Kalouska se i u Peake setkáme s častým výskytem hovorových a nespisovných prvků. Opět zaznamenáme jevy, které jsou vlastní obecné češtině, a stejně tak odchylky od spisovného projevu, jež přisuzujeme češtině hovorové. U Karolíny Peake je však podle některých odchylek zřejmé, že se při svém projevu musí soustředit na dodržování spisovnosti (patrné je to u deklinace podstatných jmen a číslovek). Primárně se u ní nespisovné varianty objevují ve spontánních replikách.

4.3 Analýza z hlediska lexikologického

Při analýze lexikologické roviny můžeme především rozlišit lexikon patřící k reprezentativnímu spisovnému jazyku a lexikon nespisovných výrazů různých jazykových vrstev. Vedle slov neutrálních můžeme vyčlenit vrstvy slov charakterizované různými příznaky. Rozlišujeme tak slova hovorová, slova knižní, odborné termíny, publicismy, poetismy, archaismy, historismy, neologismy, či slova expresivní s citovými příznaky pozitivními i zápornými. Lexikální jednotka může být jednoslovná i víceslovná. V případě víceslovných lexikálních jednotek se jedná o různá sousloví a frazémy.

Po lexikální stránce rozbor ukázal, že jazykové prostředky mluvených veřejných projevů se shodují ve většině případů se spisovným vyjadřováním.

Ve vlastním rozboru jsem se zaměřila na charakteristiku slovní zásoby každého mluvčího a vybrané lexikální jevy, které se objevují nejčastěji a opakovaně.

4.3.1 Leoš Heger

Nejvíce můžeme v Hegerově projevu předpokládat četnost **odborných termínů**, zvláště pak vzhledem k jeho současnému i minulému povolání (Leoš Heger byl ministrem zdravotnictví, před vstupem do politiky se živil jako lékař). Většina termínů působí neutrálně.

Ukázka:

→ jednoslovné - *rentgenolog, pacient, systém, defekt, resort, ministr, diskuze, cigarety, vitamíny, deficit, efektivita, diagnóza, mechanismus, implantát, nadstandard, instituce, pojištěnec, pojišťovna, sankce, legislativa, realizace, finance, aktualizace*
→ víceslovné - *Evropská unie, ministerstvo zdravotnictví, ministerstvo financí, průzkum veřejného mínění, státní rozpočet, okresní nemocnice, hospodářský krach, připomínkový zákon, dceřiná společnost*

K některým slovům můžeme najít jejich ryze český ekvivalent. Volbu těchto termínů můžeme vysvětlit jako snahu o vyšší míru odbornosti a větší spisovnost projevu.

→ *realizace = uskutečnění, aktualizace = obnovení, resort = odbor, deficit = schodek apod.*

Často se mluvčí uchyluje k **hovorovým variantám ukazovacích zájmen**. Tuto skutečnost bych neoznačila za úmyslnou, volba těchto prostředků je způsobena spíš nepozorností mluvčího a nepřipraveností odpovědí.

Ukázka:

→ *[Tohleto je všechno pryč a **tahle** směrnice k tomu dále přispěje.]*

Dalším velice běžným lexikálním jevem, který se objevuje i v Hegerově projevu, je **nadužívání ukazovacích zájmen**. Nejčastěji se tento jev vyskytuje při spontánních projevech.

Ukázka:

*[**To** ono **to** je zakázáno dnes, ale **ta** formulace je...]*

*[**Ten** pokus jasně ukázal, jak u nás je **ta** úroveň **toho** zdravotnictví...]*

V Hegerově projevu nelze sledovat žádná synonyma. Shodné skutečnosti označuje stejnými výrazy i několikrát po sobě.

Ukázka:

→ *bojovat* - [Ministerstvo zdravotnictví usilovně **bojovalo** ve vládě...], [**Bojujeme** pro ten zákon zcela určitě...]; [**boj** proti kouření]; [**boj** proti korupci]
→ *mluvit* - [... v zákoně o potravinách se o něm **mluví**...]; [Zákon **mluví** o ochraně spotřebitele...]; [... evropský zákon **mluví** o průmyslu]

V Hegerově projevu se nevyskytují nekodifikované výrazy, které by nesly příznak expresivity.

4.3.2 Petr Nečas

Stejně jako u ostatních politiků nalezneme v projevu Petra Nečase četné zastoupení **odborných termínů**. Z největší části působí použité odborné termíny neutrální.

Ukázka:

→ jednoslovné – *penzum, indikace, model, instituce, retence, projekt, regulace, predikace, média, limity, hypotéza, ideologie, hazard, legislativa, samospráva, katastr, analýza, strategie, resort, administrativa, investovat, diskuze, intenzita, deficit, starosta, primátor*
→ víceslovné – *povodňová vlna, povodňová komise, krizový štáb, integrovaný záchranný systém, oxid uhlíku, evropská unie, územní plán, ministerstvo životního prostředí, hydrometeorologický ústav, státní správa, živelná katastrofa, protipovodňová opatření, státní rozpočet, tisková konference, odborná veřejnost, daňový systém*

Velmi často si v projevu Petra Nečase můžeme všimnout **synonym**. Projevuje se tak záměr mluvčího neopakovat vedle sebe stejné výrazy a snaha o různá pojmenování stejné skutečnosti.

Ukázka:

→ *vědět* - [...**nevíme** další postup situace...]; [...lidé, kteří **netuší**, co nastane...]; [... **nemůžeme předvídat** další postup povodně...]

→ *bojovat* - [... jednotky záchranného systému **bojují** s následky...]; [... lidé **zápasí** s ničivou vlnou...]; [... budeme se muset **potýkat** s následky...]; [... **válčí** s nepřízní počasí...]

Pokud jde o slova nesoucí příznak expresivity, výjimečně zazní z úst Petra Nečase deminutiva. Jejich použití lze vysvětlit kontextuálně, jedná se tedy o záměrné užití.

Ukázka:

→ *říčky, potůčky, korytka*

4.3.3 Miroslav Kalousek

Ani projev Miroslava Kalouska se neobejde bez **odborných termínů**. Mluví ve svém projevu užívá hlavně jednoslovné termíny cizího původu, české ekvivalenty těchto termínů se vyskytují pouze výjimečně. Dále užívá víceslovná označení, která ani při několikatém opakování nijak nezkracuje, v běžných mluvených projevech taková spojení bývají většinou univerbizována.

Ukázka:

→ jednoslovné –*varianta, bariéra, finance, standard, efektivita, novela, faktor, deficit, premiér, priorita, primátor, informace, investice*

→ víceslovné –*ústřední krizový štáb, protipovodňová opatření, ministerstvo financí, státní rozpočet*

Ve vyjadřování Miroslava Kalouska se objevují slova s **expresivním příznakem**, ať už s kladným, či záporným. K výběru takových slov mluvčím dochází většinou při přímé a spontánní reakci na moderátora či výrok opozičního diskutéra.

Ukázka:

→ deminutiva - [*No, to byla trošičku chybička...*]

→ slova zhrubělá - [*Ten člověk je pro mne úplný hlupák...*]

Pokud jde o **synonyma**, Kalousek nijak pojmenování neobměňuje a používá převážně stále stejné výrazy.

Ukázka:

→ poskytnout - [*... poskytneme pomoc...*]; [*... jsme schopni poskytnout finanční prostředky...*]; [*... poskytuje poradenství...*]

→ uvažovat - [*... uvažujeme o novele...*]; [*... je načase o tom uvažovat...*]; [*... budeme zvažovat další kroky...*]

Kalousek často kombinuje i v rámci jedné věty **spisovnou a hovorovou vrstvu** jazyka, očividné je tomu u slov, u kterých existuje možnost dvojího či trojího vyjádření (tvar spisovný, hovorový, nespisovný)

Ukázka:

→ zda x jestli - [*Nevím, zda to takhle půjde, a už vůbec nevím, jestli...*]

→ stále x pořád x furt - [*Musíme to stále sledovat a pořád vymýšlet další opatření...*]

4.3.4 Karolína Peake

Projev Karolíny Peake po lexikální stránce obsahuje více **hovorových výrazů**, než je tomu u ostatních analyzovaných mluvčích. V případě, že se jedná o slovo, které lze vyjádřit jak spisovně, tak hovorově, Peake ve většině případů používá spíše hovorovou variantu.

Ukázka:

→ ano x jo – objevují se obě varianty, spisovná varianta ano je v tomto stylu projevu vhodnější, hovorová varianta jo se objevuje hlavně v bezprostředních reakcích [*Ano, ráda bych takový zákon předložila...*]; [*Jo, to je pravda...*]

→ příliš x moc - [*Moc tomu nevěřím...*]; [*S tím se nedá moc dělat...*]

→ zda x jestli - [*Uvidíme, jestli se zvládne...*]; [*Jestli se zákon podaří schválit...*]

Podle používání **synonym** můžeme usoudit, že slovní zásoba Karolíny Peake není v takové míře bohatá. Pokud se vyjadřuje k jednomu tématu, ve většině případů užívá stejná pojmenování a nijak je neobměňuje. Její projev je pak v některých fázích stereotypní.

Ukázka:

→ ukázat se - [*Jediným řešením se ukázalo být...*]; [*Ukazuje se, že...*];
[*Výsledky ukazují...*]

→ řešit - [*Řešíme tento problém...*]; [*Řešili jsme to ve vládě...*]; [*Řešila jsem návrh...*]

Oproti ostatním politikům nepoužívá Peake takové množství odborných termínů. Nejčastěji se u ní objevují víceslovná pojmenování některých institucí z oblasti státní správy. Také velmi málo používá slova cizího původu a využívá spíše české ekvivalenty.

Ukázka:

→ jednoslovné – *instituce, odvětví, návrh (zákona), schodek, senát, předseda, konkurence,* *korupce*

→ víceslovné – *nejvyšší správní úřad, sociální demokracie, nejvyšší správní soud, legislativní rada vlády, poslanecká sněmovna, transparentní účet, politická strana, senátní klub*

4.3.5 Celková charakteristika projevů mluvčích

Leoš Heger:

Obecně lze říci, že v projevu Leoše Hegera se nespisovné výrazy vyskytují pouze výjimečně. Většina výrazových prostředků se tak nachází na ose spisovnosti v rozhraní knižnosti a hovorovosti, největší zastoupení mají výrazy neutrální.

Petr Nečas:

Celkově lze slovní zásobu Petra Nečase charakterizovat jako bohatou, neutrální a odbornou bez větších příznaků expresivity. Mluvčí používá rozmanitou škálu synonym, vybírá pro svá sdělení vhodná pojmenování. Nespisovná vrstva jazyka se v projevu neobjevuje vůbec. Výrazové prostředky jsou z větší části spisovné, výjimečně se vyskytují lexikální prostředky z vrstvy hovorové.

Miroslav Kalousek:

Miroslav Kalousek užívá ve svém projevu převážně spisovnou a hovorovou vrstvu jazyka, prostředky hovorové se vyskytují hlavně v méně připravených replikách a nespisovné se neobjevují vůbec. Lexikální prostředky, které mluvčí používá, jsou

převážně neutrální, můžeme si mezi nimi však všimnout i slov s expresivním příznakem.

Karolína Peake:

Projev Karolíny Peake je po lexikální stránce nejméně profesionálním projevem ze všech čtyř analyzovaných mluvčích. Způsobeno je to především jejím výběrem slov, častou frekvencí slov hovorových a nepříliš častým výskytem slov odborných. Nespisovné tvary v jejím projevu nenalezneme.

4.4 Analýza z hlediska syntaktického

Pokud jde o syntaktické prostředky, psaná i mluvená podoba jazyka má svoje specifické náležitosti. Zjednodušeně můžeme říct, že v psaných komunikátech se užívají prvky spíše neutrální až knižní, u mluveného komunikátu se více uplatňuje vrstva hovorová.

4.4.1 Leoš Heger

Vzhledem k tomu, že pořad Otázky Václava Moravce je pořad dialogický, objevuje se v rozhovorech často **elipsa neboli výpustka**, která je pro mluvený komunikát typická. Jedná se o vypouštění z informačního hlediska zbytečných částí výpovědi. Plná forma výpovědi by rozhovor zpomalovala, proto elipsa funkčně zvyšuje spád dialogu a je úsporným prvkem mluvené komunikace.

Ukázka:

Václav Moravec: *[Vy sám jste bývalý kuřák. Vás by odradila taková krabička, která je krabičkou, kterou mají Australané?]*

Leoš Heger: *[Nevím, nedovedu si to promítnout do svého mladí /,zda by mne to odradilo/...]*

V.M.: *[Jaké budou ty sankce?]*

L.H.: *[To vám z hlavy neřeknu /, jaké budou/...]*

Dalším typickým syntaktickým jevem v mluveném komunikátu je vsuvka. Mluvčí pomocí vsuvky může získat čas k promyšlení dalšího vyjádření, či vsuvku používá k rozčlenění svého projevu.

Ukázka:

*[Ministerstvo zdravotnictví, **jak jsem již řekl**, vypracovalo...]*

*[Boj proti kouření trvá **řekněme** čtyřicet padesát let...]*

*[Nad tím můžeme **dejme tomu** uvažovat reálně...]*

V Hegerově projevu se velmi často objevují **částice tak a no** na začátcích vět. Tohoto jevu si můžeme všimnout prakticky na každém začátku Hegerovy promluvy. Tato skutečnost působí velmi hovorově a může být pro posluchače velmi rušivá.

Ukázka:

*[**Tak** já myslím, že nejvíc se diskutoval...]*

*[**No**, já k tomu řeknu ještě jednu věc...]*

*[**No**, nemohu to říct, ale...]*

*[**No tak** já se musím ještě ohradit...]*

Typickým prvkem, a zvláště pak pro dialogy, jsou **neukončené výpovědi**. Dochází k nim, když je mluvčí přerušen jinou osobou, zamyslí se, větu přeformuluje apod.

Ukázka:

[To ono to je zakázáno dnes, ale ta formulace zákona je... Přes dceřiné společnosti se to děje.]

*[No prostě ten zákon buďto projde celý nebo neprojde. **No, tak... Já... Dobře!** Když ten zákon neprojde...]*

Leoš Heger při svém promlouvání používá **dlouhá a složitá souvětí**. Důvod vidím v jeho potřebě sdělit co nejvíce informací a nebýt přerušen moderátorem. Tento jev můžeme také označit jako **hromadění větných konstrukcí**.

Ukázka:

[Tak já si myslím, že nejvíc se diskutoval ten zákaz kouření v restauracích úplně, tak to myslím by byla velká proměna, mimochodem všechny studie, které byly dělány, jak průzkumem veřejného mínění, tak i na situaci v zemích, kde to prošlo takhle, tak ukázaly, že konzumace v restauracích a zisky restaurátérů stouply a to i prosím za polárním kruhem, kde ti kuřáci musí chodit kouřit ven do obzvlášť vysoké zimy.]

S hromaděním větných konstrukcí souvisí **anakolut neboli vyšinití z větné vazby**. Stane se tak ve chvíli, kdy mluvčí spojí dvě myšlenky dohromady.

Ukázka:

[Zákon, který máme už připravený a jde teďka do výběrového řízení, se v něm mluví o ochraně spotřebitele.] (x ve kterém se mluví o...)

4.4.2 Petr Nečas

Nejevidentnějším syntaktickým jevem v projevu Petra Nečase jsou **dlouhá a složitá souvětí**. Ta kratší se v jeho projevu objevují velmi málo. Tento jev můžeme chápat jako záměrný a naučený, v dlouhých souvětích nevznikají pauzy, které by mohly vést k přerušení monologického výkladu mluvčího.

Ukázka:

[My jsme první indikaci těchto matematických modelů ze čtyř modelů zatím jenom měli již ve čtvrtek, proto se ve čtvrtek v podvečer u mě sešla porada klíčových představitelů ústřední povodňové komise a ústředního krizového štábu, kdy jsme již tehdy rozhodli, že budeme tuto situaci velmi pečlivě vyhodnocovat, zpracovávat další modely, včetně požadavků na zahraniční partnery, třeba velmi nám pomohl francouzský model francouzské instituce meteorologické a současně jsme rozhodli o tom, že se bude vypouštět kaskáda na vltavě tak, aby současně docházelo nadále k poklesu v těch klíčových místech na labi, jako je mělník, jako jsou litoměřice, děčín, ústí nad labem, o to tempo zhruba několik centimetrů, tři, čtyři centimetry za hodinu, ale přesto, aby se ta retenční zádržná schopnost klíčových děl vltavy, to znamená především orlíku a slap, zvyšovala.]

Vedlejším jevem výše zmíněných dlouhých a složitých souvětí jsou různé syntaktické odchylky, které často vznikají, pokud se mluvčí takzvaně ztratí v kontextu. Takovou odchylkou je například **zeugma neboli spřažení vazeb**.

Ukázka:

→ *[před i během období] (x před obdobím i během něj)*– v tomto případě jde o příklad výpustky (elipsy), kdy se jedna vazba vynechá

→ *[Není možné a ani nechceme takový zákon sestavit...]* (x není možné takový zákon sestavit a ani to nechceme)

Velmi kladně můžeme ohodnotit fakt, že Nečas nezačíná své promluvové úseky žádnými částicemi jako většina veřejných mluvčích. Na začátku každé věty se objevují spíše **uvozovací prostředky** či věty jako vyjádření vlastního úsudku či stanoviska k diskutovanému problému. Není tomu však tak často jako u ostatních mluvčích.

Ukázka:

[Já chci zdůraznit několik věcí...]

[Já myslím, že...]

[Já začnu několika věcmi...]

[Je samozřejmě otázkou...]

4.4.3 Miroslav Kalousek

Po syntaktické stránce můžeme poukázat u Miroslava Kalouska především na **mnohonásobné přívlastky a vyjmenovávání**, které se objevují velmi často. Ve svém projevu tak poukazuje na různé skutečnosti k danému tématu a dodává svým vyjádřením důležitost. Nejčastěji se tato vyjádření objevují se spojkami jak-tak.

Ukázka:

[Že jsou vyškolené jak území, tak starostové, tak krizové štáby kraje, tak vláda a protipovodňová komise...]

[... napravování škod, které vznikly, jak na státním majetku, tak na krajském majetku, tak na obecním majetku...]

[... tak aby pomoc byla rychlá, efektivní, účinná...]

[...hovoříme-li o protipovodňových opatřeních, hovoříme především o prevenci, o bariérách, o všech těch stavbách, o hloubení koryt řek, odbahňování rybníků...]

Dalším výrazným syntaktickým jevem jsou u mluvčího **dlouhá a složitá souvětí** a s nimi spojené odchylky od větné vazby. Poměrně často se můžeme v Kalouskově projevu setkat s **anakolutem i zeugmatem**. Pro mluvený projev jsou tyto odchylky velmi typické, zvláště v případech, kdy se mluvčí snaží obsáhnout a vyjádřit celou myšlenku.

Ukázka:

→ příklad dlouhého souvětí - *[Ve druhé fázi je to potom otázka obnovy území, kdy standardním způsobem budeme napravovat, nebo financovat, napravování škod, které vznikly, jak na státním majetku, tak na krajském majetku, tak na obecním majetku, tam samozřejmě teď nemůžeme říct dopředu, jaký to bude objem, ale já říkám, že počítám se všemi variantami, že chci ujistit, že jak ministrestvo financí, tak vláda vytvoří takové návrhy, aby vláda mohla rozhodovat, tak samozřejmě vláda rozhodne tak rychle a v takovém objemu, aby ta pomoc byla rychlá, efektivní, účinná, připravujeme varianty různých rozpočtových opatření, jsem připraven předložit, bude-li potřeba, i novelu zákona o státním rozpočtu, prostě přišel okamžik zásadní změny priority, teď bude prostě zásadní prioritou zásahová řešení následků povodní a ministerstvo financí od rána pracuje na tom, aby mělo připraveno různé varianty proto, aby pomoc byla rychlá,*

→ příklad anakolutu - *[naposledy v roce 2002 ta největší povodeň, která způsobila, tak tam byly největší škody za 16 miliard korun]*

→ příklad zeugmy - *[před i po povodni]*

Pro rozčlenění projevu a vyjádření osobního postoje k tématu často mluvčí využívá **vsuvky či uvozovací prostředky**.

Ukázka:

*[Byl to takový předskok, **bych řekl...**]*

[Jsem hluboce přesvědčen, že...]

[Podívejte se,...]

[Poukázat musím především na to,...]

4.4.4 Karolína Peake

Karolína Peake člení svou promluvu spíše do **kratších vět**, než je tomu u ostatních analyzovaných mluvčích. Mezi větami dělá větší pauzy, její vyjadřování tak má rychlejší a srozumitelnější spád a lze se v něm snadno orientovat a sledovat souvislosti tématu.

Ukázka:

[My jsme řešili otázky jiných auditních orgánů, nicméně všechny se ukázaly být slepou uličkou. Nejvyšší kontrolní úřad nevede správní řízení a nevydává sankce, neukládá pokuty, nemůže tedy vést správní řízení podle zákona o udržování v politických stranách. Finanční úřady zase nesplňují tu podmínku nezávislosti, kterou po nás chce Rada Evropy.]

Skoro každý odstavec promluvy Karolíny Peake začíná **částicemi** tak nebo no. Tento jev je typický pro obecnou češtinu a v mluveném projevu je velmi běžný.

Ukázka:

[Tak podívejte se...]

[No, rozšíření pravomocí je na místě...]

[No, tuto skutečnost posuzujeme...]

Odchylkou od spisovné syntaktické vazby, která se objevuje v projevu Peake, je takzvaná **kontaminace neboli křížení vazeb**. Jedná se o nezáměrné smíšení dvou vazeb, které mají podobný význam.

Ukázka:

[Když jste zmínil o trafiky...] (x *Když jste zmínil trafiky* x *Když jste mluvil o trafikách*)
[... ráda bych viděla poslanci přítomné...] (x *ráda bych viděla poslance přítomné* x *ráda bych viděla, aby poslanci byli přítomni*)

Další odchylkou, která se v projevu vyskytuje, je zeugma, která je již vysvětlena výše.

Ukázka:

[... v rámci i mimo zákon...]

[... před a po volbách...]

4.4.5 Celková charakteristika projevů mluvčích

Leoš Heger:

V projevu Leoše Hegera se vyskytují téměř všechny prvky typické pro mluvenou podobu jazyka. Dochází k tomu zejména ve výpovědích, na které není zcela připravený, v případech, kdy se hovoří o zadaném tématu, nacházíme neutrální větné prvky. Celkový projev Leoše Hegera tak můžeme hodnotit jako hovorový.

Petr Nečas:

Po syntaktické stránce je projev Petra Nečase velmi spisovný, hovorové prvky typické pro mluvený veřejný projev se u něj objevují spíše výjimečně. Setkáme se u něj pouze s odchylkami, které vznikají spontánností projevu a vlivem hromadění větných konstrukcí.

Miroslav Kalousek:

V projevu Miroslava Kalouska nezaznamenáme žádné výpustky či neukončené výpovědi, čímž se výpovědi mluvčího prodlužují. V některých případech se setkáme s částicemi na začátku promluvového úseku, jedná se však o zanedbatelný počet. Projev Miroslava Kalouska je po syntaktické stránce spíše spisovný.

Karolína Peake:

Z hlediska syntaxe je projev Karolíny Peake spíše hovorový, pokud přihlédneme k různým odchylkám, které se vyskytují často a jsou velmi markantní. Nicméně ani tyto odchylky nevedou k možnému posluchačovu nepochopení vyjádřených myšlenek. Syntaktická výstavba promluvy je jednodušší.

5 Závěr

Výsledky analýz projevů politiků v diskuzním pořadu České televize Otázky Václava Moravce částečně potvrzují původní předpoklad, že veřejní mluvčí-politici mají jistou vyjadřovací úroveň, která se u nich předpokládá. Vyjadřují se převážně spisovně a odchylek vůči kodifikované podobě se dopouštějí pouze výjimečně.

Při analýzách jsem postupně sledovala roviny jazyka a v každé zvláště jsem se snažila vypořádat odchylky od spisovnosti. Nejvýraznější odchylky se vyskytují u zvukové stránky jazyka. V těchto případech se výslovnostní odchylky vyskytovaly i v předpřipravených odpovědích politika na dotaz moderátora, u této stránky jazyka se dá také vypořádat největší výskyt nespisovných odchylek, než je tomu u ostatních sledovaných stránek. Nejčastějšími prohršky jsou výrazné hezitační zvuky v projevech a zjednodušování výslovnosti hláskových skupin v některých slovech. Tyto jevy se objevily u všech analyzovaných politiků. Oproti tomu ve veřejných projevech často se vyskytující výslovnostní vady a nářeční prvky můžeme zaznamenat vždy pouze u jednoho z analyzovaných.

Při studiu gramatických prostředků, a hlavně pak u morfologických, šlo vypořádat, že mluvčí často v některých případech podléhají zvyklostem z běžné denní komunikace. V projevech se často objevují varianty hovorové, ale také nespisovné, zejména pak v nepřipravených částech projevu a při spontánních reakcích. U tří ze čtyř analyzovaných mluvčích se často objevují nespisovné varianty ukazovacích zájmen, často také dochází k nesprávné deklinaci číslovek, což je výsledkem působení běžné denní mluvy, ve které jsou tyto odchylky běžné. Naopak varianty knižní (zvláště pak u tvarů sloves), které se v některých případech objevily také, měly své zastoupení převážně proto, aby projev působil více kultivovaně a spisovně. Tyto tvary se na rozdíl od těch hovorových a nespisovných objevovaly převážně v připravených replikách.

Z hlediska slovní zásoby lze s jistotou říct, že projevy politiků jsou charakteristické pro svou odbornost a používání převážně cizích odborných termínů. České ekvivalenty využívají výjimečně, kromě Karolíny Peake, která se svůj projev snaží udržet srozumitelnějším pro posluchače. Nespisovné lexémy se prakticky nevyskytují. Celkově mohu říct, že slovní zásoba všech čtyř politiků je poměrně bohatá,

přihlédneme-li k výskytu synonym a snaze obměňovat slova tak, aby projev nebyl monotónní a stereotypní.

Hlavním předmětem v oblasti syntaxe bylo vysledovat typické rysy mluvnosti v projevech politiků. Výzkum dokázal, že rysy mluvnosti se v projevech vyskytují velmi často, souvisejí s postojem mluvčího k danému tématu, proto se vyskytují hlavně ve spontánních replikách. Často také po syntaktické stránce dochází k některým odchylkám, jako jsou anakolut, zeugma, kontaminace apod., a to hlavně vlivem hromadění složitějších větných konstrukcí. Tato dlouhá a složitá souvětí, která mluvčí pro svá vyjádření využívají, mohou způsobovat složitější orientaci posluchače v rovině tématu.

Obecně lze říct, že nespisovné tvary jsou v projevech analyzovaných politiků spíše výjimečné a posluchač si většiny těchto nespisovných tvarů při prvním poslechu nevšimne. Charakter projevu je ovlivněn hlavně osobností každého politika. Projev ovlivňují jeho jazykové zvyklosti, zkušenosti s veřejným promlouváním, na komunikačním záměru apod.

Veřejní mluvčí, kteří skrz média ovlivňují vývoj českého jazyka, a těmi politici bezesporu jsou, by měli být schopni adekvátně volit jazykové prostředky vzhledem ke komunikační situaci. Má bakalářská práce ukazuje, že jistá úroveň vyjadřování mezi politiky zažita je, ale že stále existují určité rezervy, které by bylo zapotřebí odstranit.

6 Seznam použité literatury

CUŘÍN, F., NOVOTNÝ, J. *Vývojové tendence současné spisovné češtiny a kultura jazyka*. Praha: SPN, 1981. 105 s.

ČECHOVÁ, M. a kol. *Čeština – řeč a jazyk*. 2. přep. vyd. Praha: ISV, 2000. 407 s. ISBN 80-85866-57-9.

ČECHOVÁ, M. a kol. *Současná česká stylistika*. Praha: NLN, 2008. 381 s. ISBN 978-80-7106-961-4.

DANEŠ, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: AV ČR, 1997. 292 s. ISBN 80-200-0617-6.

Encyklopedický slovník češtiny. Praha: NLN, 2002. 604 s. ISBN 80-7106-484-X.

GREPL, M., KARLÍK, P. *Skladba spisovné češtiny*. Praha: SPN, 1986. 474 s.

HAVRÁNEK, B., WEINGART, M. *Spisovná čeština a jazyková kultura*. Praha: Melantrich, 1932. 257 s.

HŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, J. *Mluvený projev a přednes*. Praha: SPN, 1985. 300 s.

CHLOUPEK, J. *Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1986. 131 s.

KROBOTOVÁ, M. *Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. 219 s. ISBN 80-244-0187-8.

Mluvnice češtiny 1. Fonetika. Fonologie. Morfonologie a morfematika. Tvoření slov. Praha: Academia, 1986. 566 s.

NEBESKÁ, I. *Jazyk, norma, spisovnost*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-144-7.

Příruční mluvnice češtiny. Praha: NLN, 2008. 799 s. ISBN 978-80-7106-980-5.

Spisovnost a nespisovnost dnes. Sborník příspěvků z mezinárodní konference. Brno: Masarykova univerzita, 1996. 261 s. ISBN 80-210-1304-4.

ŠMILAUER, V. *Nauka o českém jazyce.* Praha: SPN, 1972. 333 s.

Výslovnost spisovné češtiny I. Praha: Academia, 1967. 99 s.

Výslovnost spisovné češtiny II. Výslovnost slov přejatých. Výslovnostní slovník. Praha: Academia, 1978. 318 s.